

Sabina Olszyk*

Dyplomacja obronna nowym instrumentem kształtowania bezpieczeństwa międzynarodowego. Obszary działań think tanków w zakresie dyplomacji obronnej

Defense diplomacy as a new instrument of shaping international security. Areas of activity of think tanks in the field of defense diplomacy

Streszczenie: Zmiana charakteru i sposobów wykorzystania siły militarnej w polityce międzynarodowej z końcem XX w. doprowadziły do wypracowania nowych metod współpracy między państwami. Krąg podmiotów wpływających na działania dyplomatyczne, obok instytucji politycznych i wojskowych, został poszerzony o ośrodki cywilne i pozarządowe. Zrodziło to pytania o skalę ich faktycznego wpływu na kształtowanie bezpieczeństwa międzynarodowego oraz o obszary, w których przejawiają największą aktywność. Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie działań polskich think tanków na rzecz dyplomacji obronnej. Zakładając, że wykazują one zaangażowanie w tym zakresie, dokonano identyfikacji obszarów działań, które podejmowały, oraz wskazano odbiorców, do których były adresowane. Analizy dokonano w oparciu o dane uzyskane w wyniku badania ankietowego przeprowadzonego na przełomie 2019-2020 r. na grupie piętnastu polskich podmiotów eksperckich typu think tank¹ działających w obszarze stosunków międzynarodowych,

* Sabina Olszyk – dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Polska, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0408-3291>, e-mail: sabina.olszyk@up.krakow.pl.

1 Badaniem ankietowym starano się objąć jak największą grupę think tanków, których profil działania zogniskowany był wokół zagadnień bezpieczeństwa i obronności oraz stosunków międzynarodowych. W pierwszej odsłonie kwestionariusz ankiety wysłano do dwudziestu dwóch ośrodków. Niestety część z nich odmówiła udziału w badaniu, część odesłała puste bądź w znikomym stopniu wypełnione ankiety. Ostatecznie do badania zakwalifikowano piętnaście ośrodków: Centrum Badań nad Bezpieczeństwem (CBB), Ośrodek Studiów Wschodnich (OSW), Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM), Europejski Instytut na rzecz Demokracji (EIRD), Instytut Spraw Publicznych (ISP), Instytut Europy Środkowej (IEŚ), Instytut Studiów Strategicznych (ISS), Instytut Misesa (IM), Instytut Sobieskiego (IS), Fundacja im. Stefana Batorego (FSB), Centrum

nauk o polityce oraz bezpieczeństwa i obronności. W realizacji badań wykorzystano metodę porównawczą (komparatystykę), analizę treści oraz metodę ankietową. Narzędziem, przy pomocy którego prowadzono badanie, był elektroniczny kwestionariusz ankiety opracowany w programie *Survio*. Dla potrzeb niniejszych analiz przyjęto hipotezę, że podmioty pozapolityczne w postaci think tanków odgrywają istotną rolę w działaniach na rzecz bezpieczeństwa. Swoją działalność adresują do środowisk politycznych, wojskowych oraz społecznych, w najwyższym stopniu jednak z ich potencjału eksperckiego korzysta opinia publiczna i środowiska naukowe.

Słowa kluczowe: dyplomacja obronna, think tanki, bezpieczeństwo, działania propokojowe, pokojowe użycie sił zbrojnych, Polska

Abstract: The change in the nature and ways of using military force in international politics at the end of the 20th century led to the development of new methods of cooperation between states. The circle of entities influencing diplomatic activities, apart from political and military institutions, expanded to include also civil and non-governmental centers. This raised questions about the scale of their actual impact on shaping international security and about the areas in which they were most active.

This article aims to present the activities of Polish think tanks for defense diplomacy. Assuming that they showed commitment in this respect, the areas of activities they undertook were identified and the recipients to which they were addressed were pointed out. The analysis was based on data obtained as a result of a survey conducted at the turn of 2019-2020 on a group of fifteen Polish expert think tanks² operating in the field of international relations, political science, and security and defense. The research used a comparative method (comparative studies), content analysis and a survey method. The tool with which the study was conducted was an electronic questionnaire developed in the *Survio* program. For the purposes of these analyzes, a hypothesis was adopted that non-political entities in the form of think tanks play an important role in activities for security. They address their activities to political, military and social circles, but the public and scientific circles benefit to the greatest extent from their expert potential.

Keywords: defence diplomacy, think tanks, security, pro-peace activities, peaceful use of armed forces, Poland

Wprowadzenie

Dyplomacja, jako jedna z najstarszych profesji funkcjonujących w obrębie służby państwowej, na przestrzeni wieków doskonaliła włas-

- Badań nad Terroryzmem – Collegium Civitas (CBnT), Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego (IP), Stowarzyszenie Euro-Atlantyckie (SEA), Instytut Kościuszki (IK), Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM).
- Centre for Security Research (CBB), Centre for Eastern Studies (OSW), Centre for International Relations (CSM), European Institute for Democracy (EIRD), Institute of Public Affairs (ISP), Institute of Central Europe (IEŚ), Institute of Strategic Studies (ISS), Mises Institute (IM), Sobieski Institute (IS), Stefan Batory Foundation (FSB), Terrorism Research Centre – Collegium Civitas (CBnT), The Casimir Pulaski Foundation (IP), The Euro-Atlantic Association (SEA), The Kosciuszko Institute (IK), The Polish Institute of International Affairs (PISM).

ne instrumenty i poszerzała obszary działania. Ze swej natury stoi w sprzeczności ze stosowaniem polityki siły i agresji, a jej celem jest pokojowe uregulowanie stosunków między państwami. Obok zagadnień ściśle politycznych, dyplomacja w coraz większym stopniu koncentruje się na problematyce kontaktów handlowych, gospodarczych, naukowych czy też wojskowych. Chociaż termin „dyplomacja” wszedł do powszechnego użycia na przełomie XVII i XVIII w., to jego etymologia wywodzi się ze starożytności od greckiego słowa *diploma*, określającego dwie pokryte woskiem i połączone rzemykami tabliczki. Spisywano na nich instrukcje i pełnomocnictwa dla posłów udających się w misje specjalne. Współcześnie dyplomację rozumie się jako oficjalną działalność organów państwowych o kompetencjach w dziedzinie stosunków międzynarodowych, realizujących cele i zadania polityki zagranicznej w stosunkach dwustronnych i wielostronnych³. Traktuje się ją najczęściej jako synonim polityki zagranicznej lub jako mechanizm sterowania procesami międzynarodowymi. Terminem tym określa się także zespół ludzi zatrudnionych w służbie zagranicznej oraz indywidualne talenty i umiejętności komunikacyjne niektórych ludzi. Jednym słowem, stanowi ona instrument polityki państwa realizowanej za granicą oraz swego rodzaju osobistą sztukę.

Procesy globalizacyjne, nowe technologie komunikacyjne i informacyjne (ICT) oraz ewolucja przedmiotowego zakresu dyplomacji sprawiły, że poszerzeniu uległ obszar spraw wchodzących w zakres działań dyplomatycznych. Systematycznie zaczęła wzrastać liczba specjalistów z różnych dziedzin, którzy zostali włączeni w struktury misji dyplomatycznych, tj. oficerowie łącznikowi, radcy/*attaché* rolni czy *attaché* ds. zdrowia, a także eksperci z zakresu ochrony środowiska, nauki, edukacji, kultury, technologii, energetyki oraz gospodarki. Prekursorami w tym względzie byli jednak eksperci z dziedziny wojskowości, którzy dali początek nowej specjalności – czyli dyplomacji wojskowej. Przez wieki była ona utożsamiana z instytucją *attaché* wojskowego. Z biegiem lat zakres odpowiedzialności dyplomacji wojskowej ulegał jednak systematycznemu poszerzaniu, w wyniku czego doszło do wyodrębnienia się dyplomacji obronnej.

3 J. Gryz, *Współczesny kształt dyplomacji wojskowej*, [w:] *Nowe oblicza dyplomacji*, red. B. Surmacz, Lublin 2013, s. 239.

Koncepcja dyplomacji obronnej zrodziła się początkiem lat 90. XX w. po zakończeniu zimnej wojny, jako nowe narzędzie kreowania współczesnych stosunków międzynarodowych oraz skuteczny instrument zapobiegania kryzysom między państwami. Dokonały się wtedy istotne przekształcenia na światowych arenach w zakresie zarówno politycznym, gospodarczym, cywilizacyjnym, jak i militarnym⁴. Narodziła się wówczas idea oparta na założeniu, że siły zbrojne i związana z nimi infrastruktura obronna mogą wpływać na zachowanie bezpieczeństwa międzynarodowego nie tylko przez odstraszenie i prowadzenie wojen, ale także poprzez wspieranie i promowanie idei współpracy oraz stabilizacji środowiska międzynarodowego. Redefinicja rozumienia bezpieczeństwa i usytuowanie go poza jego militarnymi konotacjami spowodowały, że rola wojska zaczęła się sprowadzać do głównego narzędzia dyplomacji prewencyjnej, zapobiegającej kryzysom i konfliktom zbrojnym oraz do zasadniczego instrumentu rozwoju międzynarodowych pokojowych stosunków wojskowych⁵.

Istotnym bodźcem do podjęcia tematu związanego z zaangażowaniem podmiotów cywilnych w działania na rzecz dyplomacji obronnej oraz poszukiwania obszarów aktywności tych podmiotów była lektura publikacji singapurskich badaczy – See Seng Tan i Bhubhinder Singh. Wskazali oni trzy poziomy, na których powinna być prowadzona dy-

- 4 W aspekcie polityczno-gospodarczym rozpad systemu bipolarnego, upadek komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej oraz wojna w Jugosławii spowodowały pojawienie się nowych aktorów na scenie światowej oraz wzrost politycznej i gospodarczej współzależności między nimi. Obok podmiotów politycznych i wojskowych działania dyplomatyczne zaczęły podejmować również instytucje cywilne i pozarządowe, tj. NGOs, instytucje biznesowe czy ośrodki eksperckie. W obszarze cywilizacyjnym nastąpiło przekształcenie się wspólnot państw rozwiniętych w społeczeństwa wiedzy. Na szeroką skalę zaczęto korzystać z osiągnięć naukowych i implementować je w praktyce, podejmując szeroką współpracę ze środowiskiem akademickim oraz eksperckim. W obszarze militarnym istotną rolę odegrały czynniki etyczno-światopoglądowe związane z ideą ochrony praw człowieka, silny nacisk na zastąpienie człowieka na polu walki przez nowe środki i technologie obniżające zagrożenie utraty życia żołnierzy uczestniczących w operacjach militarnych, a także spadek akceptacji społecznej wobec śmiercionośnych wojen oraz silna presja na obniżanie kosztów zbrojeń. Spowodowało to zmianę w postrzeganiu roli wojska oraz nasilone dążenia w kierunku redukcji ilościowych sił zbrojnych.
- 5 Pomimo stałego wzrostu czynników pozamilitarnych w kształtowaniu bezpieczeństwa międzynarodowego, środki militarne w dalszym ciągu stanowią ważną metodę osiągania celów polityki zagranicznej państw. Świadczą o tym chociażby operacje wojskowe prowadzone m.in. w Iraku, Afganistanie, Libii czy Syrii.

plomacja obronna⁶. Pierwszy dotyczył zaangażowania liderów politycznych, ministrów, szefów obrony, szefów sztabów generalnych oraz dowództw i sztabów szczebla strategicznego. Poziom drugi to działania akademii wojskowych, ośrodków edukacyjnych, ośrodków badawczych i badawczo-rozwojowych oraz związanych z resortem obrony think tanków⁷. Trzeci poziom obejmował przedstawicieli cywilnych organizacji pozarządowych⁸. Identyfikacja tych trzech obszarów potwierdziła przekonanie, że na kształt stosunków międzynarodowych i kierunki działań w zakresie bezpieczeństwa mają wpływ nie tylko elity polityczne i wojskowe, ale w znacznym stopniu także cywilne podmioty pozapaństwowe. Zmieniło to znacząco dotychczasowe postrzeganie dyplomacji obronnej, utożsamianej zwykle z działalnością *attaché* obrony i ministerstw obrony, i poszerzenia jej zakresu o działania podmiotów cywilnych, pozapaństwowych. Ich pośrednictwo w konfliktach i działania profilaktyczne poprawiły bowiem skuteczność rozwiązywania sporów, prowadzenia negocjacji oraz utrzymania rozwoju pokonfliktowego.

Wskazanie trzech poziomów dyplomacji obronnej stało się punktem wyjścia do postawienia pytań o rzeczywistość ich obszar działań oraz wpływ na kształtowanie pokojowych stosunków wojskowych między państwami. Skuteczność działania think tanków jest bowiem determinowana przez zgodę decydentów politycznych i wojskowych na taką współpracę. Dotychczas niewiele miejsca poświęcano kształtowaniu dyplomacji obronnej przez podmioty pozarządowe, które potencjalnie mogą wpływać na działania polityczne i stanowić ważne ogniwo stosunków między państwami oraz kształtować bezpieczeństwo międzynarodowe. Tym bardziej warto się przyjrzeć temu zagadnieniu

- 6 S. Seng Tan, B. Singh, *Defence Diplomacy and Southeast Asia. Introduction*, [w:] *'From Boots' to Brouges. The Rise of Defence Diplomacy in Southeast Asia*, RSIS Monograph, no. 21, ed. B. Singh, S. Seng Tan, Singapore 2011, <https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2000/01/Monograph21.pdf>, s. 2 [10.10.2020].
- 7 Think tank to dosłownie „zbiornik myśli”, czyli miejsce, gdzie powstają analizy i idee wykorzystywane przez decydentów, będące przedmiotem debat publicznych. Potocznie uważa się, że są to niezależne instytucje badawcze, których celem jest kształtowanie procesów politycznych. Współcześnie think tanki to niezależne ośrodki badawcze, które dążą do wywierania wpływu na proces decyzyjny w sferze publicznej poprzez wykorzystanie wiedzy ekspertów. W. Ziętara, *Istota think tanks*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K, 2009, t. XVI, 1, s. 181.
- 8 S. Seng Tan, *NGOs in Conflict Management in Southeast Asia*, „International Peacekeeping”, vol. 12, 2005, no. 1, s. 49-66.

z uwagi na to, że w krajach Europy Środkowej, po zmianach systemowych, rozwinął się światowy trend rozwoju ośrodków eksperckich. Również w Polsce takie centra zaczęły masowo powstawać w latach 90. XX w. w momencie demokratyzowania się państwa, i w naturalny sposób zaczęły przyjmować trendy i idee obowiązujące na świecie.

1. Dyplomacja obronna jako instrument kształtowania bezpieczeństwa międzynarodowego

Korzenie dyplomacji obronnej sięgają dyplomacji wojskowej ukierunkowanej na militarne wzmocnienie obronności własnego państwa. W literaturze często obydwa określenia współlistnieją jako synonimy, nie są to jednak zamienniki pojęciowe. Termin „dyplomacja obronna” jest pojęciem szerszym, które precyzyjniej oddaje poszerzający się kontekst zadań i uwarunkowań funkcjonowania dyplomacji wojskowej, będąc w pewnym sensie jej kontynuacją w warunkach pokojowych. Dyplomacja obronna stanowi bowiem poszerzenie tradycyjnych ról zarówno dyplomacji, jak i sił zbrojnych o nowe obszary działań opartych na pokojowym i kooperacyjnym prowadzeniu stosunków wojskowych⁹. Jej najważniejszym wskaźnikiem jest to, że angażuje siły zbrojne jedynie w działania prewencyjne, stabilizacyjne, obronne oraz w dialog polityczny. Nie realizuje operacji wojskowych, ale prowadzi działania pokojowe, jest więc ukierunkowana na budowanie zaufania między podmiotami i silnie zorientowana na zapobieganie konfliktom oraz pokojowe realizowanie interesów własnego państwa. Dyplomacja obronna wciela w życie tylko te cele i zadania dyplomacji wojskowej, które związane są z rozwiązywaniem konfliktów, rozwijaniem współpracy dwu- i wielostronnej, a także z użyciem sił zbrojnych w misjach i operacjach międzynarodowych łączących się z pokojowym wykorzystaniem wojska. Dopuszcza ponadto do grona podmiotów realizujących jej zadania, obok instytucji politycznych i wojskowych, także podmioty cywilne, tj. organizacje międzynarodowe, akademie wojskowe, ośrodki edukacyjne, ośrodki badawcze i badawczo-rozwojowe oraz związane z resortem obrony think tanki etc.

9 A. Vagts, W.T.R. Fox, *Defence and Diplomacy. The Soldier and the Conduct of Foreign Relations*, New York 1958.

Samo pojęcie „dyplomacja obronna” jest terminem stosunkowo nowym, któremu towarzyszy brak powszechnie uznanej definicji. Pierwsze próby integrowania sił zbrojnych z dyplomacją nastąpiły w latach 90. w Stanach Zjednoczonych. Przedłożony Kongresowi przez Billa Clintona w lutym 1996 r. dokument „A National Security Strategy of Engagement and Enlargement”¹⁰ zapowiadał potrzebę porzucenia izolacji komunizmu jako wiodącej zasady polityki zagranicznej USA i zastąpienia jej strategią umacniania bezpieczeństwa, wspierania narodowego dobrobytu oraz promocji demokracji na świecie. Kontynuatorami tej propokojowej idei kształtowania stosunków międzynarodowych i autorami konceptualizacji dyplomacji obronnej stali się następnie Brytyjczycy, którzy ją udoskonalili, rozszerzyli i doprowadzili do jej upowszechnienia¹¹. Ważnego wkładu w rozwój idei dyplomacji obronnej dokonali irlandzcy badacze: A. Cottey i A. Forster, integrując pokojowe (niekonfrontacyjne) użycie sił zbrojnych z powiązaną z nimi infrastrukturą (np. ministerstwa obrony) jako narzędzia polityki zagranicznej i bezpieczeństwa¹². Działania na rzecz rozwoju dyplomacji obronnej oraz jej implementacji do krajowych systemów podejmowano również na gruncie południowoafrykańskim¹³, hiszpańskim¹⁴ czy singapurskim¹⁵.

W Polsce pojęcie dyplomacji obronnej dotychczas pojawiało się głównie w publicystyce, ale coraz częściej zaobserwować można jego obecność w refleksjach naukowych¹⁶. Pierwszą próbę stworzenia, na gruncie polskim, definicji dyplomacji obronnej podjął Lech Drab. Ko-

- 10 W.J. Clinton, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, USA, February 1996, <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1996.pdf> [18.01.2021].
- 11 T. Dodd, M. Oakes, *The Strategic Defence Review White Paper*, „Research Paper” 98/91; *British Defence Doctrine*, Ministry of Defence, Joint Doctrine Publication 0-01, 2011.
- 12 A. Cottey, A. Forster, *Reshaping Defence Diplomacy. New Role for Military Cooperation Assistance*, „Adelphi Papers”, vol. 44, 2004, no. 365, s. 6.
- 13 M. Edmonds, G. Mills, *Beyond the Horizon: Defence, Diplomacy and South Africa's Naval Opportunities*, Johannesburg 1998; A. du Plessis, *Defence Diplomacy. Conceptual and Practical Dimension with Specific Reference to South Africa*, Pretoria 2008.
- 14 *Defence Diplomacy Plan*, Madrid 2012, <https://www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/defence-diplomacy-plan.pdf> [18.01.2021].
- 15 S. Seng Tan, *NGOs in Conflict Management...*, s. 49-66 ; *'From Boots' to Brouges...*; S. Seng Tan, B. Singh, *Defence Diplomacy in Southeast Asia. Introduction*, „Asian Security”, vol. 8, 2012, no. 3, s. 221-231.
- 16 L. Drab, *Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe”, R. 70, 2017, nr 1, s. 136-147; idem, *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018; R. Kupiecki, *Dyplomacja obronna – próba konceptualiza-*

rzystając z doświadczeń zagranicznych badaczy, przyjął on, że dyplomacja obronna to „różnorodna międzynarodowa pokojowa aktywność oparta na dialogu i współdziałaniu, realizowana we współpracy dwustronnej, wielostronnej oraz w ramach międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa przez resort obrony narodowej i podległe mu instytucje oraz Siły Zbrojne RP z sojusznikami, partnerami i innymi zaprzyjaźnionymi państwami w celu wsparcia polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa”¹⁷. Definicja ta stanowi próbę uzupełnienia dotychczas powstałych na świecie określeń dyplomacji obronnej. Uwzględnia ponadto możliwość zaangażowania w działania dyplomatyczne innych instytucji, tj. szkolnictwo wojskowe, organizacje międzynarodowe oraz związane z resortem obrony think tanki.

2. Obszary działań polskich think tanków w zakresie dyplomacji obronnej – analiza wyników badań

Tradycja oraz bieżące potrzeby polityki zagranicznej i bezpieczeństwa ukształtowały współczesne oblicze dyplomacji obronnej. Podlega ona ciągłej ewolucji, poszerza swoje pole znaczeniowe oraz obszary działania z uwagi na ciągle zmieniające się warunki, w których funkcjonuje. Realizuje się zatem w dziedzinach, które dążą do osiągnięcia jej zasadniczego celu, jakim jest pokojowe regulowanie stosunków między państwami. Wsparcie dla takich działań deklarują również polskie think tanki.

Dane uzyskane w wyniku badania ankietowego oraz analiza stron internetowych poszczególnych ośrodków eksperckich pozwoliły wyodrębnić trzy zasadnicze zręby tematyczne podejmowane w działalności polskich think tanków. Należy do nich:

- a) ochrona pokoju i promocja wartości demokratycznych w stosunkach między państwami
 - krzewienie i ochrona idei praworządności
 - poszanowanie praw człowieka
 - pokojowe rozstrzygnięcie sporów

cji, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” 2016, nr 1, s. 17-32; *Attaché obrony – status i funkcjonowanie. Wybór dokumentów*, „Dyplomacja Obronna”, t. 1, 2016, red. L. Drab, A. Sochan.

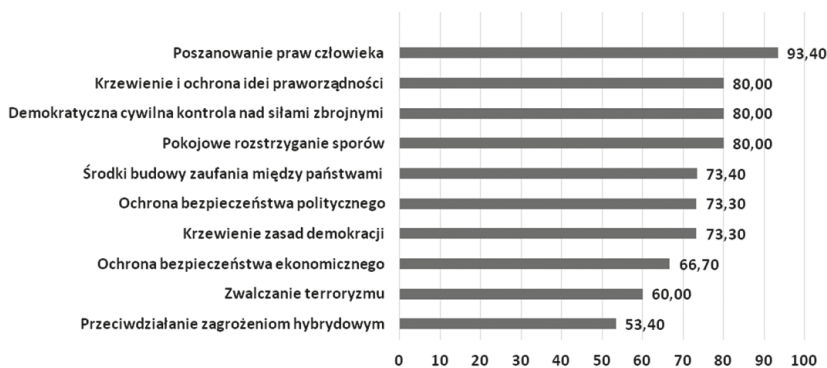
17 L. Drab, *Dyplomacja obronna – nowy instrument...*, s. 141; idem, *Dyplomacja obronna w procesie...*, s. 31.

- ochrona bezpieczeństwa politycznego i ekonomicznego
 - propagowanie środków budowy zaufania między państwami
 - promowanie demokratycznej cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi
 - przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym
 - zwalczanie terroryzmu
- b) wojskowa i dyplomatyczna współpraca dwu- i wielostronna
- organizowanie wizyt statków powietrznych, okrętów lub innego sprzętu wojskowego w zaprzyjaźnionych państwach
 - współpraca w ramach międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa i sojuszy
 - współdziałanie na rzecz rozwoju narodowych i kolektywnych zdolności do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych
 - udział w operacjach humanitarnych i ratowniczych
 - udział w misjach i operacjach wojskowych o charakterze pokojowym, stabilizacyjnym i obserwacyjnym
 - wojskowa współpraca szkoleniowa, ćwiczenia wojskowe
 - współpraca wywiadowcza i wymiana informacji polityczno-wojskowych
 - współpraca w zakresie obsługi porozumień w sferze kontroli zbrojeń, rozbrojenia i nieprolifracji broni masowego rażenia
 - edukacja patriotyczna i wojskowa współpraca historyczna
- c) rozwój przemysłu obronnego, badania i reformy w zakresie bezpieczeństwa i obronności
- merytoryczne doradztwo cywilne i wojskowe w zakresie bezpieczeństwa i obrony udzielane władzom państwowym, przedstawicielom dyplomatycznym, organizacjom międzynarodowym i rządům innych państw
 - wspieranie partnerów w reformowaniu sektora bezpieczeństwa (np. dostarczanie sprzętu i materiałów wojskowych, wymiana nauki i technologii)
 - działania logistyczne i biznesowe związane z zakupem broni i sprzętu wojskowego
 - wspieranie przygotowania, negocjowania i podpisywania umów oraz porozumień w dziedzinie obronności.

2.1. Ochrona pokoju i promocja wartości demokratycznych w stosunkach między państwami

Działania związane z ogólnie rozumianą ochroną pokoju i promocją wartości demokratycznych w stosunkach międzynarodowych stały się bardzo popularnym obszarem tematycznym realizowanym przez polskie think tanki (wykres 1). Przyjęły one poniekąd rolę strażników wartości konstytucyjnych, stanowiących przecież także fundament dyplomacji obronnej.

Wykres 1. Zagadnienia podejmowane przez polskie think tanki dotyczące ochrony pokoju i wartości demokratycznych (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariusza ankiety.

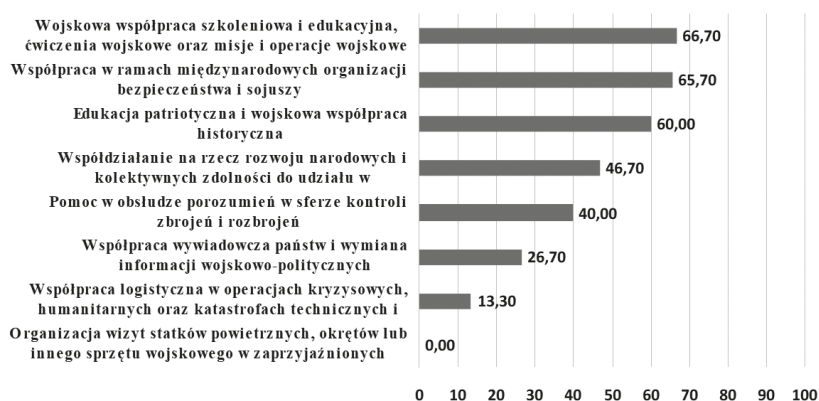
Jak pokazuje wykres, jednym z zasadniczych obszarów działania think tanków jest ochrona pokoju i promowanie zasad demokratycznych jako podstawowych wartości zapewniających stabilność wewnętrzną i międzynarodową państwa. Polskie ośrodki eksperckie czynią to, opierając się w najwyższym stopniu na poszanowaniu praw człowieka – ponad 93% badanych, oraz krzewieniu idei praworządności, propagowaniu demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi i pokojowym rozstrzygnięciu sporów – taką deklarację złożyło 80% ośrodków. Zagadnienia obejmujące krzewienie zasad demokracji, ochrony bezpieczeństwa politycznego i ekonomicznego oraz środki budowy zaufania między państwami stanowiły przedmiot analizy eksperckiej dla około 70% respondentów. Ochrona pokoju poprzez zwalczanie terroryzmu stała się istotna dla 60% podmiotów, a przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym dla ponad 53% badanych. Dowodzi to, że tematy związane z krzewieniem pokoju i war-

tości demokratycznych, opartych na poszanowaniu praw człowieka, są istotną dziedziną aktywności ośrodków eksperckich. Tak szerokie zainteresowanie kwestiami propokojowymi może uzasadniać fakt, że Polska jako stosunkowo młoda demokracja oraz kraj doświadczony wieloletnią niewolą, krwawymi wojnami oraz latami komunizmu przywiązuje szczególną uwagę do ochrony tych wartości jako gwarantów bezpieczeństwa w obawie o ich naruszenie czy nawet utratę. To ważny sygnał, ponieważ elementy te, tworząc trzon demokracji, stanowią zabezpieczenie państwa oraz instrument ochrony obywateli przed naruszaniem ich praw podmiotowych. Promocja wartości demokratycznych w rodzimym społeczeństwie oraz w państwach trzecich stanowi ważne wyzwanie ze względów nie tylko normatywnych, ale także bezpieczeństwa. Wartości te dla wielu krajów zachodnich to od lat stały wyznacznik ich politycznej tożsamości, a zachowanie owego pryncypium wydaje się oczywiste. W młodych demokracjach trwałego ugruntowania tych zasad i przyjęcia ich za stałe punkty postępowania w stosunkach międzyludzkich trzeba się nauczyć oraz trwale osadzić w świadomości społeczeństwa oraz elit politycznych.

2.2. Wojskowa i dyplomatyczna współpraca dwu- i wielostronna

Ważnym obszarem działań w zakresie dyplomacji obronnej jest szeroko rozumiana współpraca dwu- i wielostronna. Stanowi wręcz kwintesencję stosunków między państwami. Jest ona realizowana przede wszystkim w ramach współpracy sojuszniczej oraz działalności edukacyjnej i szkoleniowej. Podejmowana jest także na konferencjach krajowych i międzynarodowych, zwłaszcza tych, na których nawiązywana jest współpraca z nowymi podmiotami i umacniana z ośrodkami dotychczas współdziałającymi. Ośrodki eksperckie również podejmowały działania w tym obszarze, a poziom ich aktywności ukazany został na wykresie 2.

Wykres 2. Zagadnienia podejmowane przez polskie think tanki dotyczące wojskowej i dyplomatycznej współpracy dwu- i wielostronnej (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariusza ankiety.

W ramach wojskowej współpracy dwu- i wielostronnej polskie ośrodki eksperckie w najwyższym stopniu współdziałały na platformie edukacyjnej i szkoleniowej. Blisko 70% z nich zadeklarowało podejmowanie aktywności w tym zakresie. Niezwykle ważnym obszarem kooperacji dla ponad 65% badanych okazały się działania w ramach międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa i sojuszy. Ta forma aktywności związana jest bezpośrednio ze współdziałaniem na rzecz rozwoju narodowych i kolektywnych zdolności do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych (blisko 50% badanych). Obejmowały one udział zarówno w operacjach humanitarnych i ratowniczych, jak też w misjach i operacjach wojskowych o charakterze pokojowym, stabilizacyjnym i obserwacyjnym. Najczęstszą formą aktywności w tym obszarze było uczestnictwo w misjach związanych z nadzorowaniem układów rozejmowych oraz obserwacją wyborów w różnych krajach świata. Takie działania podejmowano zazwyczaj w ramach Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (NATO). W erze globalizacji standardem już stało się również współdziałanie dyplomatyczne i wojskowe między wieloma ośrodkami przy realizacji projektów o skali ponadnarodowej. Polskie think tanki zadeklarowały prowadzenie takiej współpracy z wieloma instytucjami na świecie, zarówno rządowymi, jak i pozarządowymi, m.in. ambasadami poszczególnych państw oraz organizacjami zagranicznymi, tj. Council of Councils, European Global Strategy (EGS), Initiative for the

Development of a Euro-Atlantic and Eurasian Security Community (IDEAS) czy EU Non-Proliferation Consortium. W zakresie szeroko rozumianej współpracy sojuszniczej szczególne miejsce dla Polski zajmuje również ścisła współpraca europejska. Członkostwo Polski w strukturach unijnych wymusiło poniekąd rozwój owej współpracy, ale również wyznaczyło nowe kierunki rozwoju dla strony polskiej. Dlatego też zacieśniło się współdziałanie z Komisją Europejską i innymi instytucjami Wspólnoty.

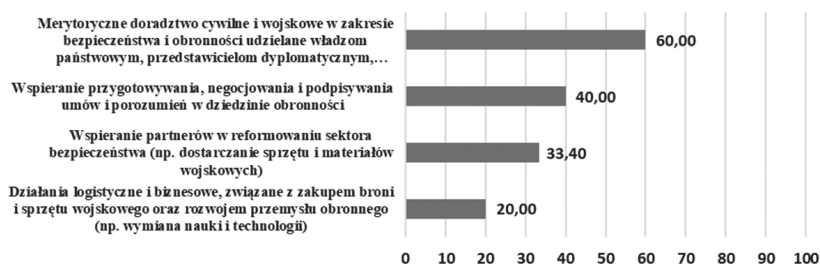
Obszarem współpracy w ramach dyplomacji obronnej jest ponadto edukacja patriotyczna i wojskowa współpraca historyczna podejmowane przez większość think tanków (60%). Edukacja patriotyczna realizowana jest najczęściej poprzez współpracę polskich think tanków ze środowiskiem dyplomatycznym oraz szkolnym i polega na trwałym kształtowaniu postaw patriotycznych służących identyfikacji narodowej i kulturowej, a także więzi z krajem ojczystym. Polega na eksportowaniu tradycji i kultury danego kraju poza jego granice. Często przeradza się we współpracę historyczną między państwami, która owocuje podejmowaniem wspólnych projektów historycznych. W dalszej perspektywie ułatwia przewyższanie trudnych zaszczości historycznych, osiągnięcie kompromisów w sytuacji różnych interpretacji zdarzeń historycznych i konfliktów między państwami mających swoje źródło właśnie w historii. Natomiast organizację i udział w wymianach edukacyjnych i stażach zawodowych potwierdziło ponad 53% badanych podmiotów.

W ramach współpracy wielostronnej 40% ośrodków zadeklarowało swoją aktywność w sferze obsługi porozumień związanych z kontrolą zbrojeń, rozbrojeniem oraz nieproliferacją broni masowego rażenia. W najmniejszym stopniu podejmowały współpracę wywiadowczą i wymianę informacji polityczno-wojskowych. Obszar ten stał się polem aktywności dla ponad 26% badanych think tanków. Natomiast pomoc logistyczna udzielana podczas operacji kryzysowych, humanitarnych oraz katastrof technicznych i naturalnych to obszar współpracy dla ponad 13% ankietowanych. Żaden z ośrodków nie brał udziału w organizacji wizyt statków powietrznych, okrętów lub innego sprzętu wojskowego w zaprzyjaźnionych państwach. Jest to zapewne spowodowane faktem, że działania na tym polu są domeną władz politycznych i wojskowych, które reprezentują kraj na arenie międzynarodowej.

2.3. Rozwój przemysłu obronnego, badania i reformy w zakresie bezpieczeństwa i obronności

Analiza ankiet pokazała, że dla ponad połowy respondentów ważnym obszarem realizacji zadań dyplomacji obronnej były kwestie dotyczące rozwoju przemysłu obronnego i związanych z tym badań w kierunku jego unowocześnienia i zreformowania. Przemysł obronny pozostaje bowiem kluczowym źródłem zaopatrzenia sił zbrojnych w uzbrojenie i sprzęt wojskowy, a placówki naukowo-badawcze są znaczącym dostawcą technologii i myśli technicznej, a także promotorem tego sektora na rynku krajowym i rynkach zagranicznych. Około 80% badanych think tanków potwierdziło podejmowanie aktywności w tym zakresie, głównie poprzez działalność doradczą i konsultacyjną. Obrazuje to wykres 3.

Wykres 3. Działania podejmowane przez polskie think tanki na rzecz rozwoju przemysłu obronnego (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariusza ankiety.

Dane zawarte na wykresie wskazały, że rola centrów eksperckich w rozwijaniu i reformowaniu sektora bezpieczeństwa i obronności koncentruje się na merytorycznym doradztwie politycznym i wojskowym. Równo 60% ośrodków zadeklarowało prowadzenie takiej działalności. Biorąc pod uwagę merytoryczne doradztwo wojskowe, należy zwrócić uwagę, że przebiega ono wielotorowo i obejmuje doskonalenie zawodowe i merytoryczne kadr związanych z sektorem bezpieczeństwa, działalność konsultacyjną w zakresie podpisywania umów i porozumień w dziedzinie obronności, a także pomoc logistyczną i biznesową. Jest ona świadczona władzom państwowym, dyplomatom, podmiotom biznesowym, organizacjom międzynarodowym oraz rządów innych państw.

Wojskowa działalność doradcza w zakresie dyplomacji obronnej to w dużej mierze doskonalenie zawodowe i merytoryczne kadr związanych z sektorem bezpieczeństwa. Tylko jeden z ośrodków – PISM – posiada stały zespół szkoleniowy usytuowany w jednej z instytucji krajowych oraz stałe przedstawicielstwa poza granicami kraju. Pozostałe think tanki podejmują raczej doraźną współpracę. Respondenci zwrócili natomiast uwagę, że nawet jeśli takie konsultacje się odbywają, to mają one charakter indywidualny, rzadziej grupowy, i raczej nie są podawane do publicznej wiadomości. Średnio każdy z think tanków współdziała z kilkoma lub kilkunastoma podmiotami krajowymi i zagranicznymi. Najbardziej prężne ośrodki eksperckie, jak np. PISM, CBB, CSM, FSB czy IP, współpracują najczęściej w ramach działań dwu- i wielostronnych z kilkudziesięcioma podmiotami na świecie. Współpraca krajowa obejmuje w najwyższym stopniu instytucje państwowe, tj. Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ), Ministerstwo Obrony Narodowej (MON), Ministerstwo Rozwoju (MR), Ministerstwo Cyfryzacji (MC) oraz Ministerstwo Klimatu (MK), a także Biuro Bezpieczeństwa Narodowego (BBN), komisje spraw zagranicznych Sejmu i Senatu, cały korpus dyplomatyczny wraz z ambasadami, konsulataami i *attaché* obrony.

Ważnym obszarem stymulującym rozwój przemysłów obronnych jest wspieranie przygotowywania, negocjowania i podpisywania umów oraz porozumień w dziedzinie obronności. Działania w tym względzie podejmowało 40% badanych think tanków. Wspieranie państw partnerskich w reformowaniu sektora bezpieczeństwa chociażby poprzez dostarczanie sprzętu oraz materiałów wojskowych zadeklarowało ponad 33% respondentów. Działania logistyczne i biznesowe związane z zakupem broni i sprzętu wojskowego oraz rozwojem przemysłu obronnego, np. poprzez wymianę nauki i technologii, prowadziło 20% respondentów.

Aktywność ośrodków eksperckich w sferze rozwoju przemysłu obronnego polega na wspieraniu całej infrastruktury związanej z podpisywaniem umów i porozumień w dziedzinie obronności, a także obejmuje pomoc logistyczną, biznesową etc. Prowadzenie takich działań wspierających zadeklarowało 40% ankietowanych think tanków. Dotychczas środowiska te, szczególnie polityczne, charakteryzowały się pewną hermetycznością, koncentrując się na wybranej grupie doradców funkcjonujących już w obszarze polityczno-wojskowym.

Światowe trendy pokazały jednak, że otwartość na badania i ekspertyzy pochodzące z różnych źródeł powalają na zdobycie zróżnicowanej wiedzy i podejmowanie bardziej świadomych decyzji w dynamicznym środowisku politycznym i bezpieczeństwa. Coraz bardziej powszechne stały się wszelkiego rodzaju spotkania eksperckie z politykami, przedstawicielami sektora wojskowego oraz służbą dyplomatyczną, cywilną i administracyjną oraz realizacja programów strategicznych i projektów naukowo-badawczych. Takie działania realizowała ponad połowa respondentów. Te ośrodki, które prowadziły taką działalność doradczą i konsultacyjną, świadczyły ją głównie władzom państwowym, przedstawicielom dyplomatycznym i organizacjom międzynarodowym. Nie wszystkie ośrodki posiadały jednak taką siłę przebicia, aby współpracować z instytucjami najwyższego szczebla. Tylko niewiele ponad połowa z nich (osiem najbardziej prężnych ośrodków) świadczyło takie usługi na zlecenie decydentów politycznych i wojskowych. Należą do nich: PISM, CBB, CBnT, ISP, IS, FB, EInD, IP. Spośród władz państwowych, które korzystały z doradztwa think tanków, należy wymienić m.in.: Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Cyfryzacji, Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Rozwoju, a także Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa i Najwyższą Izbę Kontroli.

Wśród korpusu dyplomatycznego współpraca doradcza i konsultacyjna świadczona była przede wszystkim ambasadam, a w szczególności funkcjonującym w ich obrębie *attaché* obrony. Działalność doradcza wobec organizacji międzynarodowych koncentrowała się głównie na współpracy z Organizacją Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Radą Europy oraz Komisją Europejską. Doradzanie rządów innych państw nigdy natomiast nie miało charakteru bezpośredniego, ale odbywało się poprzez firmy, z którymi współpracowały poszczególne państwa.

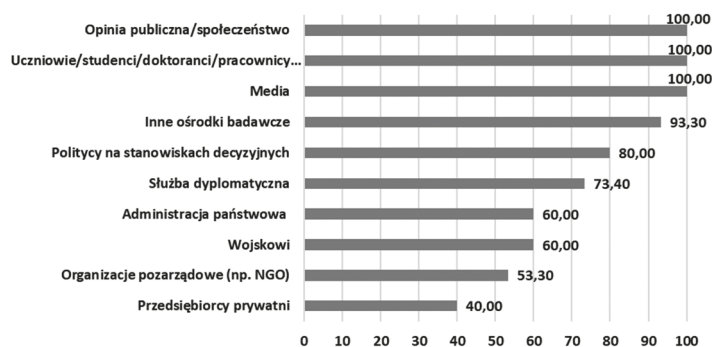
Doradztwo merytoryczne ze strony think tanków wobec przedstawicieli biznesu wojskowego zadeklarowało 20% badanych centrów eksperckich, prowadząc konsultacje związane z zakupem broni i sprzętu wojskowego oraz rozwojem przemysłu obronnego. Współpraca taka jest zapewne niezwykle wartościowa i kształcząca dla obydwu stron, ale obecnie świadczona była tylko przez dwa ośrodki eksperckie: Funda-

cję im. Pułaskiego oraz PISM. Kilkadziesiąt firm, dla których prowadzono takie konsultacje, to m.in: polska firma TELDAT, zajmująca się wojskowym ICT, w tym rozległymi zautomatyzowanymi systemami zarządzania walką i działaniami kryzysowymi; amerykański koncern zbrojeniowy Lockheed Martin Corporation, jeden z „wielkiej piątki” amerykańskiego przemysłu obronnego; fińska Patria Oyj – firma działająca w branży zbrojeniowej, lotniczej i kosmicznej; ThyssenKrupp Marine Systems GmbH – niemiecki holding przemysłu stoczniowego; jeden z największych amerykańskich koncernów zbrojeniowych na świecie – firma Raytheon, Boeing Company – amerykański koncern lotniczy, zbrojeniowy i kosmiczny; oraz polska firma WB Electronics działająca w obszarze nowoczesnych technologii obronnych, oferująca zaawansowane rozwiązania dla sił zbrojnych z całego świata.

3. Adresaci działań polskich think tanków

Mając na uwadze skuteczność w zakresie upowszechniania idei dyplomacji obronnej, ważne jest to, kto stanowi odbiorcę informacji przekazywanych przez ośrodki eksperckie. To od niego zależy bowiem stopień wdrożenia zasad dyplomacji obronnej w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa, a także to, jakie kwestie stają się przedmiotem debaty publicznej.

Wykres 4. Odbiorcy działań think tanków (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariusza ankiety.

Z punktu widzenia skuteczności wdrożenia zasad dyplomacji obronnej do polityki zagranicznej i bezpieczeństwa istotne jest, aby odbiorcami raportów, analiz oraz ekspertyz przygotowywanych przez

think tanki w tym zakresie były podmioty polityczne i wojskowe posiadające moc decyzyjną i moc kreowania polityki obronnej. Koncentracja think tanków na odbiorcach wynika przede wszystkim z faktu, że z zasady chcą one oddziaływać na politykę, czy to przez podnoszenie jakości rozumienia kwestii, które są przedmiotem debaty publicznej, czy też aktywne wpływanie na sam proces decyzyjny.

Analizując dane zawarte na wykresie, należy stwierdzić, że w zdecydowanym stopniu adresatami działań ośrodków eksperckich w zakresie dyplomacji obronnej jest praktycznie w 100% opinia publiczna, studenci i pracownicy naukowcy uczelni wyższych, gdzie prezentowano wykłady i organizowano seminaria, a także media oraz inne ośrodki badawcze (ponad 90%). Odbiorcami treści z zakresu dyplomacji obronnej w pierwszej kolejności jest więc środowisko cywilne i społeczne. Politycy na stanowiskach decyzyjnych i opozycja sytuują się na drugim wysokim miejscu tego swoistego rankingu adresatów. Dla tych podmiotów odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak” wynosiły w sumie ok. 80%. Na kolejnym miejscu uplasowały się instytucje administracji państwowej, służba dyplomatyczna i środowisko wojskowe (ok. 60%), a następnie organizacje pozarządowe (ponad 50%) i podmioty prywatne (blisko 40%).

Pokazuje to, że polskie ośrodki eksperckie mają ambicje stać się kołem zamachowym polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Praktycznie każdy z nich pragnie nie tylko wpływać na opinię publiczną i środowisko naukowe, ale przede wszystkim kształtować kierunki działań dyplomatycznych i wojskowych. W dużym stopniu takie wsparcie kierowane jest wobec instytucji administracji państwowej, służby dyplomatycznej i środowiska wojskowego (ok. 60%), a także organizacji pozarządowych (ponad 50%) i podmiotów prywatnych (blisko 40%). Niestety podmioty te w niewielkim jeszcze stopniu obdarzają zaufaniem polskie think tanki. A przecież centra eksperckie posiadają właściwe kompetencje i narzędzia, dzięki którym mogłyby wspierać ośrodki decyzyjne różnych szczebli. Praktycznie wszystkie ośrodki poddane analizie uznały, że cechuje je solidne podłoże naukowe oraz solidna baza ekspercka. Niewątpliwie zaletami są także często: sprecyzowany profil tematyczny, zorientowanie na praktykę i osadzenie swoich analiz w realnej rzeczywistości oraz dobra opinia w środowisku naukowym. Ważnym determinantem jest również znajomość przebiegu procesu podejmowania decyzji politycznych, inter-

dyscyplinarność badań, obecność w debatach publicznych w mediach oraz rozpoznawalność w środowisku politycznym. Jest jednak faktem również to, że ten wpływ na środowisko polityczne i wojskowe pozostaje stosunkowo niewielki. Think tanki posiadają spory wpływ na krzewienie idei dyplomacji obronnej raczej w zakresie kształtowania poglądów społecznych, a także inicjowania dyskusji w kręgach akademickich oraz w zakresie ogólnorozumianego doradztwa politycznego.

Podsumowanie

Dynamizm zmian sytuacji międzynarodowej i pojawianie się coraz to nowszych obszarów zagrożeń zmuszają państwa do szybkiego reagowania na nie w celu zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwom oraz państwom. Wymusza to na kadrach wojskowych i cywilnych państwa podejmowanie działań w kierunku kształtowania pokojowych relacji wojskowych między państwami, a co za tym idzie – permanentnego uzupełniania oraz aktualizowania własnej wiedzy i wiedzy społeczeństwa w zakresie bezpieczeństwa i obronności. Skuteczna dyplomacja obronna wymaga więc posiadania niezależnych instytucji analityczno-eksperckich, których zadaniem byłoby pogłębianie i upowszechnianie rzetelnej wiedzy w społeczeństwie oraz strukturach państwowych. Fakt, że wszystkie ankietowane ośrodki eksperckie zadeklarowały, że najczęściej podejmują tematy ochrony pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego oraz niekonfrontacyjnego rozstrzygania sporów, świadczy o tym, że pragną one odgrywać istotną rolę w kształtowaniu pokojowej polityki bezpieczeństwa państwa. Przejawianie aktywności w wielu obszarach dyplomacji obronnej oraz gotowość do ich rozszerzania stanowią ważny, jednak chyba nie do końca wykorzystany, potencjał polskiego środowiska eksperckiego. Mogłyby także pełnić rolę łączników i organizatorów spotkań z instytucjami, uczelniami, wojskowymi i instytucjami obrony narodowej. Czy obecnie polskie think tanki pełnią taką rolę? Odpowiedź na to pytanie nie jest oczywista.

Polские ośrodki eksperckie największy nacisk kładą na badania i analizy dotyczące kwestii politycznych i ekonomicznych, dopiero w dalszej kolejności na sprawy obronności. Zasadnicze obszary tematyczne, w których polskie think tanki realizują szczególną aktywność, to w znaczącej mierze zagadnienia dotyczące ochrony pokoju i promocja wartości demokratycznych oraz związane z nimi propagowanie

środków budowy zaufania między państwami i poszanowanie praw człowieka etc. Kolejnym obszarem jest współpraca dwu- i wielostronna w aspekcie zarówno wojskowym, jak i dyplomatycznym, ze szczególnym uwzględnieniem współdziałania w ramach międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa i sojuszy. Istotną sferą aktywności eksperckiej są także zagadnienia związane z rozwojem przemysłu obronnego oraz reformowaniem sektora bezpieczeństwa, merytorycznym doradztwem cywilnym i wojskowym oraz działaniami logistycznymi i biznesowymi związanymi z zakupem sprzętu wojskowego. Jakkolwiek są to bardzo istotne zagadnienia, doskonale wpisujące się w problematykę dyplomacji obronnej, wydaje się, że w zbyt małym stopniu stanowią bazę źródłową dla decydentów politycznych i wojskowych. Docelowo adresatami działalności ośrodków eksperckich, w ich przekonaniu, są właśnie środowiska polityczne i wojskowe posiadające moc decyzyjną i moc kreowania polityki obronnej, a następnie środowisko społeczne oraz media. Przekonanie to w praktyce ma jednak charakter bardziej życzeniowy. Dane uzyskane w wyniku badania ankietowego pokazują, że z efektów działalności ośrodków eksperckich w zakresie dyplomacji obronnej w najwyższym stopniu korzystają: opinia publiczna, środowisko naukowe, a także media oraz inne ośrodki badawcze. Ich głównymi odbiorcami jest więc szeroko rozumiane społeczeństwo. Dyskusja merytoryczna ze środowiskiem społecznym, rzadziej z politykami na stanowiskach decyzyjnych, podejmowana jest najczęściej na forum medialnym. Z jednej strony media stały się platformą komunikacji centrów eksperckich ze społeczeństwem. Z drugiej strony think tanki stworzyły niejako konkurencyjny rynek wobec mediów, prezentując bardziej rzetelną informację.

Biorąc pod uwagę dość niski stopień wykorzystania zaplecza eksperckiego przez środowisko polityczne i wojskowe, można domniemywać, że ma ono znikomy wpływ na kształtowanie decyzji w najwyższych kręgach władzy. Polskie ośrodki eksperckie nie pełnią funkcji grup lobbujących, jak to często ma miejsce na świecie, ponieważ mają niewielką siłę wpływania na polityczne i wojskowe ośrodki decyzyjne. Nie kreują więc bezpośrednio kierunków dyplomacji obronnej i raczej w niewielkim stopniu oddziałują na kształtowanie bezpośrednich działań polityków i wojskowych w tym zakresie, pełniąc raczej funkcję wspierającą. W polskich think tankach, inaczej niż w wielu krajach zachodnich, w znikomym stopniu zatrudnia się byłych

polityków, wojskowych lub urzędników wysokiego szczebla, z uwagi na ograniczenia finansowe. Ich wiedza i doświadczenie stają się bazą dla nowoczesnych projektów, które umożliwiają skuteczne reagowanie na najpilniejsze wyzwania. Badając różne obszary tematyczne z zakresu stosunków międzynarodowych, polityki i bezpieczeństwa, wskazują sposoby, dzięki którym państwo może z nimi walczyć. Te wypracowane projekty i analizy przedkładane są następnie politykom, wojskowym oraz społeczności eksperckiej pod dyskusję. Głos ekspertów jest zatem stale obecny i wykorzystywany przez struktury państwowe.

W Polsce, podobnie jak w innych krajach postkomunistycznych, widoczna jest słabość organizacji eksperckich i instytutów politycznych. Aparat państwowy nie zapewnia rządzącym dostatecznej wiedzy i analizy na wysokim poziomie, jakiego wymaga dzisiejsza polityka. Think tanki wydają się za słabe, aby przebić się przez bariery administracyjne i finansowe, a przede wszystkim marginalizację i brak otwartości ze strony klasy politycznej. Można odnieść wrażenie, że środowisko polityczne i wojskowe nie docenia roli ośrodków eksperckich, nie jest dla nich częstym zleceniodawcą, przez co w niewielkim stopniu finansowo je wspiera. Jak twierdzą członkowie badanych ośrodków, sytuacja powoli ulega zmianie, ale cały czas dzieje się to bardzo powoli. I chociaż istnieje spora liczba think tanków, to oddziałują one najczęściej bardziej na społeczeństwo niż na elity polityczne. Ważne jest zatem, aby wspierać rozwój think tanków również w zakresie dyplomacji obronnej nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie, szczególnie w młodych, stabilizujących się dopiero demokracjach. Im więcej niezależnych i obiektywnych, silnych merytorycznie ośrodków eksperckich, tym wyższa jakość i większy wybór rekomendacji, które mogłyby trafiać do osób podejmujących kluczowe decyzje w polityce, obronności oraz biznesie. Rola ośrodków eksperckich w zakresie współpracy z decydentami politycznymi i wojskowymi koncentruje się głównie na popularyzacji wiedzy z zakresu dyplomacji obronnej w społeczeństwie oraz ukrytym wspieraniu działań władz. Pomimo że współcześnie think tanki nie posiadają bezpośredniego wpływu na proces decyzyjny, znalazły jednak sposób na pośrednie wpływanie na decyzje polityczne. Kształtując opinię publiczną, poprzez media wprowadzają swoje pomysły do obiegu społecznego, licząc na to, że z czasem będą one przenikać do środowiska politycznego i wojskowego. Należy zatem mieć nadzieję, że w przyszłości będą one uzyska-

wać coraz większy wpływ na decyzje polityczne i zajmą należne im miejsce w strukturach politycznych, przyczyniając się do ekspertyzacji życia publicznego.

Bibliografia

- Attaché obrony – status i funkcjonowanie. Wybór dokumentów*, „Dyplomacja Obronna”, t. 1, 2016, red. L. Drab, A. Sochan.
- British Defence Doctrine*, Ministry of Defence, Joint Doctrine Publication 0-01, 2011.
- Clinton W.J., *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, USA, February 1996, <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1996.pdf>
- Cotter A., Forster A., *Reshaping Defence Diplomacy. New Role for Military Cooperation Assistance*, „Adelphi Papers”, vol. 44, 2004, no. 365.
- Defence Diplomacy Plan*, Madrid 2012, <https://www.defensa.gob.es/Galerias/defensadocs/defence-diplomacy-plan.pdf>.
- Dodd T., Oakes M., *The Strategic Defence Review White Paper*, „Research Paper” 98/91.
- Drab L., *Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe”, R. 70, 2017, nr 1.
- Drab L., *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018.
- du Plessis A., *Defence Diplomacy. Conceptual and Practical Dimension with Specific Reference to South Africa*, Pretoria 2008.
- Edmonds M., Mills G., *Beyond the Horizon: Defence, Diplomacy and South Africa's Naval Opportunities*, Johannesburg 1998.
- Gryz J., *Współczesny kształt dyplomacji wojskowej*, [w:] *Nowe oblicza dyplomacji*, red. B. Surmacz, Lublin 2013.
- Kupiecki R., *Dyplomacja obronna – próba konceptualizacji*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” 2016, nr 1.
- Seng Tan S., *NGOs in Conflict Management in Southeast Asia*, „International Peacekeeping”, vol. 12, 2005, no. 1.
- Seng Tan S., Singh B., *Defence Diplomacy and Southeast Asia. Introduction*, [w:] *'From Boots' to Brouges. The Rise of Defence Diplomacy in Southeast Asia*, RSIS Monograph, no. 21, ed. B. Singh, S. Seng Tan, Singapore 2011, <https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2000/01/Monograph21.pdf>.
- Seng Tan S., Singh B., *Defence Diplomacy in Southeast Asia. Introduction*, „Asian Security”, vol. 8, 2012, no. 3.
- Vagts A., Fox W.T.R., *Defence and Diplomacy. The Soldier and the Conduct of Foreign Relations*, New York 1958.
- Ziętara W., *Istota think tanks*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K, 2009, t. XVI, 1.